

Vilkårsrevisjon for Guolas Kraftverk
Guolasjohka/Kåfjorddalsvassdraget med omkringliggende områder.
Gáivuona Suohkan/Kåfjord Kommune

Indre Kåfjord grunn og elveeierlag (IKGE)

IKGE er part og rettighetshaver i denne saken og avgir på den bakgrunn uttalelse i saken. Vi har dessverre ikke kapasitet, hverken menneskelige eller økonomiske, på det nåværende tidspunkt til å gå grundigere inn i saken enn det som kommer frem av denne uttalelsen.

Indre Kåfjord grunn- og elveeierlag har vært helt sentral i å fremme bygdefolkets forståelse og krav ved tidligere konsesjonsbehandlinger og i perioden etter utbyggingen av Guolasvassdraget. Lagets virksomhet har i alle år vært preget av meget svak økonomi og har måttet basere seg på frivillig arbeid. Laget har gjennom en rekke år jobbet opp mot rettsvesenet, offentlige institusjoner, beslutningsorganer og Troms kraft. Laget har arbeidet med å fremme, det vi vil betegne som moderate krav ovenfor konsesjonshaver og offentlige myndigheter. Til tross for utallige forsøk opp gjennom årene, har dette ikke ført til endrede konsesjonsvilkår for Guolasvassdraget. Reguleringen av vassdraget har ført til at store mengder fisk har dødd ved endringer i vannføringen og laget har til tross for utallige forsøk ikke lyktes med å stoppe dette. Denne prosessen har til tider vært utmattende siden bygdefolkets krav ikke har blitt hørt, dette har ført til at laget i perioder ikke har fungert. Med bakgrunn i vilkårsrevisjon for Goulasvassdraget, er grunn- og elveeierlag nok en gang reetablert, med tanke på være «part» i vilkårsrevisjonen.

Videre ønsker vi å knytte følgende innledende kommentarer til tidligere konsesjonsbehandling:

Grunneierlaget ønsket å anke overskjønnet i 1982. Etter flere års arbeid, som påførte slitasje på lagets medlemmer, var laget ikke lengre i stand til å kjøre saken videre i rettssystemet. Det ble gjort forsøk på å bringe saken for retten, men med manglende finansiering og med fare for å måtte dekke alle utgiftene, førte dette ikke fram.

Vi er fortsatt av den oppfatning at kjennelsen i skjønnsretten er feil og er avsagt på sviktende grunnlag. Begrunnelsen for dette vil vi komme tilbake til, men vil i denne sammenheng vise til vedtak i grunneierlaget 14.3.83 , (se vedlegg 1, dokumentsamling av Villy Ballovarre, s.32. utskrift fra møtebok).

Innledning

Innledningsvis ønsker vi å gi en kort beskrivelse av Gáivuonvuovdi/Kåfjorddalen, for å bidra til å økt forståelse av befolkningens utfordringer knyttet til rollen som rettighetshaver og part i saken, samt mulighetene til å ivareta egne interesser i forhold til kraftutbyggingen i Indre Kåfjord.

Gáivuonvuovdi/Kåfjorddalen er ei sjøsamisk bygd hvor livsgrunnlaget tradisjonelt har kommet fra primærnæringene og høsting/fiske/fangst. Samisk har vært hovedspråket i dalen til etter siste verdenskrig og brukes fortsatt, spesielt blant den eldre delen befolkningen. Dette til tross for en lang periode med fornorskning og undertrykking av befolkningens samiske identitet.

Ved etableringen av gruvevirksomhet i Birtavarre (1898-1919), fikk befolkningen i dalen mulighet for lønnsinntekt. Gruvedrifta endret noe av de sosioøkonomiske forholdene for innbyggerne i dalen, selv om utvinningen av kobber bare pågikk i en kort periode. Også etter nedleggelsen av kobberverket, baserte bosetningen i dalen seg fortsatt i stor grad på en eget dyrehold, fiskeriene i fjorden/havet, samt høsting av dalens/fjordens ressurser til eget livsopphold.

På slutten av andre verdenskrig ble dalens befolkning tvangsevakuert sørover og bygninger i dalen rasert/brent ned av den tyske krigsmakta. Etter krigen fikk samfunnet i Birtavarre ta del i velstandsutviklingen etter krigen, med gjenoppbygging av Nord-Troms og Finnmark. Bjørnfamilien (i dag Bjørn Bygg i Tromsø) i Birtavarre var en stor og viktig aktør i gjenreisningen etter krigen. Birtavarre som sted, var sentral i dette arbeidet, lastekai og hovedsete for Bjørn Bygg. Innbyggerne i dalen opplevde også en «oppsving» i landbruket, med bedre vilkår (støtteordninger) og godt fiske i sjøen (store bestander etter krigen).

Like før kraftutbyggingen:

Like før kraftutbyggingen kan Indre Kåfjord fortsatt beskrives som et samfunn som i hovedsak livberger seg av landbruk og fiske, gjerne i kombinasjon. Utmarksressursene/fjordressursene var viktige bidrag til husholdningen. Alle utmarksressurser ble utnyttet, fra fjell til hav. Betydningen av Kåfjordelva som sikker matkilde, kan beskrives med følgende samtale mellom mor og sønn: «eg skal snart sette på potetan på kok, kan du ikke gå til elva og hente noe fisk». Også fiske i fjellvannene var fortsatt er en viktig matkilde for mange av familiene. Et intensivt fiske i fjellvannene foregikk særlig etter slåtta (mens høyet tørket på hesjene).

På denne tiden har en del av befolkningen i Indre Kåfjord blitt lønnsarbeidere, og da særlig innen bygg/anleggsektoren. Store barnekull og arbeidserfaringene med kobberverket og Bjørn bygg, fører til at en del av befolkningen velger en pendlertilværelse.

Det som også på denne tiden kjennetegner samfunnet i Indre Kåfjord er økende grad av lønnsinntekt, gjerne i kombinasjon med jordbruk/fiske og høsting/fangst. Befolkningen har lav inntekt og utdanning sammenlignet med resten av befolkningen i Norge. Det som preger utviklingen i lokalsamfunnet er fremtidsoptimisme og tiltro til at myndighetene også vil ivareta deres interesser. Men troen på seg selv er preget av lavt utdanningsnivå og hvor «samfunnsposisjonene» er besatt av andre enn eget folk (lærere, leger, byråkrater osv.). Dette er også en tid med langvarig og hard fornorskning, som gjør at egen samisk identitet er forkastes og knyttes til skam. «Skammen» var gjerne knyttet til den økonomiske utviklingen, der «det samiske» og var forbundet med «fattigdom».

Disse holdningene finner vi igjen i striden omkring Alta/Kautokeino utbyggingen, det er nesten ingen fra Indre Kåfjord som engasjerer i denne konflikten. Samer er nå blitt synonymt med reindriftssamer.

På denne tiden blir Guolasutbyggingen beskrevet som særdeles viktig for samfunnet og det ble sterkt vektlagt at utbyggingen ville tilføre lokalsamfunnet, ikke bare en rekke arbeidsplasser under anleggsperioden, men også varige arbeidsplasser i ettertid. Konesjonær, sammen med en rekke offentlige og private aktører hadde definisjonsmakta og de (eneste) økonomiske midler til å gjennomføre prosjektet, en definisjonsmakt de helt klart bruker.

Konesjonsbehandlingen og vilkårene som ble gitt den gang må forstås i lys av dette.

Tidligere konesjonsbehandling

Innledningsvis, uten å gå grundigere inn på tidligere konesjonsbehandlinger, ønsker vi å kommentere følgende:

Guolasutbyggingen, er en av mest lønnsomme kraftutbyggingsprosjektene i Norge. Noe som har en klar sammenheng med de «frie» konesjonsvilkårene for Troms Kraft. Laget finner det særdeles urimelig at våre krav nærmest uten unntak ikke er blitt etterkommet, all den tid kraftverket har vært en «pengemaskin» for Troms Kraft, basert på ressurser fra vårt område. Kravene fra lokalbefolkningen over år har vært meget moderate i denne sammenhengen.

Grunnlaget for skjønnsretten:

Grunneierlaget er av den oppfatning at manglende ressurser (menneskelige og økonomiske) for grunneierlaget som part og rettighetshaver, sammen med «påtrykket» fra offentlige og private aktører, samt manglende grunnlagsutredninger/dokumentasjon, gjorde at det var umulig for skjønnsretten å få et godt og uhildet grunnlag for saken. Kraftselskapets har vunnet frem med sine påstander på bekostning av lokalbefolkningen, vi er av den klare oppfatning at dette ikke er mulig i dag.

Rettsvesenet har siden første konesjonsbehandling utarbeidet helt andre metoder for å dokumentere tidligere beskaffenhet og bruk av de lokale ressursene. Her kan nevnes Finnmarkskommisjonen metodikk som er nytt steg fremover for å ivareta rettssikkerheten til lokalbefolkningen.

Et av de avgjørende punktene i rettsbehandlingen, var Guolasjohka beskaffenhet som fiskeelv for anadrome fiskeslag, mengden av produserende fisk og betydningen av fisket. Fra lokalt hold har vi hele tiden vist til at elva var en meget god fiskeelv og har stor betydning for befolkningen, både kulturelt og som bidrag til husholdningen.

I skjønnsretten vant kraftselskapet frem med sin påstand om Guolasjohka, nærmest, var en fisketom elv før utbyggingen. Dette mener vi er en påstand som er ettertrykkelig tilbakevist, og i saksgrunnlaget for denne revisjonen har vi også grunnlag for å hevde dette. Skulle det fortsatt herske tvil om dette punktet, ber vi om at det utarbeides et grunnlagsmateriale som er i samsvar med moderne rettsmetoder, tilsvarende Finnmarkskommisjonen.

Slik vi oppfatter det, ble avgjørelsene ved revideringen i 1994 også fattet på samme sviktende grunnlag.

Et annet punkt som er brukt mot lokalbefolkningen i ettertid, og som vi finner svært urimelig er spørsmålet om hvorfor ingen enkeltpersoner fremmet krav om erstatning for fiske knyttet til elva. Slik saken ble oppfattet den gang, var det enighet om at grunneierlaget som forvalter av elva skulle tilkjennes erstatning for tapt fiske. Kravet fra grunneierlaget ble derimot avvist og den enkelte med fiskerett ble dermed avskåret fra å fremme erstatningskrav. Dette legitime kravet for den enkelte ble ikke behandlet av retten. Hvis den enkeltes krav om erstatning for fiske hadde blitt prøvd for retten og den enkelte da hadde måttet redegjøre for sitt fiske, ville dette bidratt til en omfattende dokumentasjon av fisket og elva som vassdrag for anadrome fiskeslag. I dag har vi gode metoder får å få frem kunnskap om fisket i elva før reguleringen, blant annet gjennom nyutviklede muntlige intervjuteknikker. IKGE eller andre er ikke godtgjort for fremtidige tap av fiske som skyldes reguleringen. Disse tapene er over år blitt omfattende. Ingen rettighetshavere har frasagt seg disse kravene.

Det er heller ingen tvil om at lag, foreninger og enkeltmennesker ble utsatt for utilbørlig press og unndragelse av saksopplysninger for å få igjennom en konsesjon. Dette illustreres godt i bla. brevet fra Kåfjord kommune 17 desember 1966 (Vedlegg 1, side 12) til Indre Kåfjord jeger- og fiskeforening: «En føler seg forvisset om at også De fullt ut innser betydningen av at det blir avgitt en mest mulig positiv uttalelse. En sterkt reservert uttalelse kan være årsak til forsinkelser, og en forsinkelse har man ikke råd til.»

Selv om man hadde tiltro til de offentlige institusjonene, var frykten for øvrigheta stor. Dette kan beskrives med følgende fortelling: «noe min mor fryktet var når en mann med en dokumentveske kom mot hjemmet. Hun bruke å gjemme seg i skapet til han var gått». På spørsmål om hvorfor hun gjorde dette svarte hun: «ikke skjønner jeg hva han sier, og det er alltid krav om ett eller annet som jeg ikke forstår».

I bilag nr. 1 til søknad av 30/8-1966 (Vedlegg 1, side 15) fra Troms kraftforsyning om regulering- og ervervskonsesjon og ekspropriasjonstillatelse kommer det frem følgende påstander i punkt 6:

«Lappefogden i Troms opplyser at for ferdselsveiene vil oppdemningen av Guolasjavre neppe medføre ulemper av noen betydning».

Til dette er det å bemerke at reindriften i området ble ifølge dem selv avsluttet pga. utbyggingen.

Videre i vedlegget:

«Kjentfolk sier at det er røyr i Guolasjavre men bestanden er liten og uten næringsmessig betydning for samene eller bygdas befolkning».

Til dette er det å bemerke at Guolasjavre var viktig som matauk for både bygdas befolkning og reindrifssamene som i området. Folket kom opp fra dalen med hest, tønner og salt får å fiske røye til egen husholdning. Guolasjavri kan for øvrig oversettes fra samisk til norsk med «fiskevannet». Vi undres hvem «kjentfolk» er i bilaget til søknaden fra Troms kraftforsyning.

«I Guolasjåkka er det en del røyr på den slake strekningen av elva, fra utløpet av Guolasjavre til toppen av fossen 4-5 km nedenfor».

Til dette er det å bemerke at denne strekningen har så å si vært fisketom siden utbyggingen, i motsetning til tidligere. Vi kommer nærmere inn på dette senere.

«På strekningen fra fossen til sjøen er det en ubetydelig forekomst av sjørøye. Laks går det bare unntaksvis opp i elva og fanges derfor nesten aldri».

Fra lokalt hold har vi alltid hevdet at dette ikke har rot i virkeligheten og vi henviser bla. til vedlegg 1. Skulle det fortsatt være tvil om dette viser vi til vår tidligere kommentar hvor vi ber om at det utarbeides et grunnlagsmateriale som er i samsvar med moderne rettsmetoder, tilsvarende Finnmarkskommisjonen.

Men det vi finner mest graverende med dette brevet fra 1966 er at det ble unndratt fra lokalbefolkningen, lokalbefolkningen ble ikke gitt mulighet til å imøtegå disse påstandene. Kåfjord jeger- og fiskeforening hadde neppe uttalt seg like positivt til utbyggingen som de gjorde i sitt brev av 16 januar 1967 (Vedlegg 1, side 14).

Til slutt vil vi understreke at dette punktet i skjønnsaken, hvor det påstås at Guolasjohka ikke var en god elv for anadrome fiskeslag er helt sentral. Troms Kraft har helt frem til nå brukt dette punktet som et argument for å ikke bidra til tiltak som kan bøte på skader og ulemper som skyldes Guolasutbyggingen. Troms kraft har kun bidratt med symbolske tiltak og midler i denne sammenheng, og har heller ikke oppfylt alle tiltak som det er blitt enighet om.

Nåværende vilkårsrevisjon av Guolasjohka

Foran i dette dokumentet har vi fokusert på forhistorien til dagens konsesjonsvilkår. Vi har prøvd å vise til under hvilke samfunns- og miljømessige premisser og forhold konsesjonsvilkårene ble fastsatt, disse kommentarene er på ingen måte å oppfatte som fyldesgodtgjørende. Laget har videre valgt å fokusere på noen enkeltdeler som vi mener var avgjørende for utfallet av skjønnsaken den gang og som har preget saken i ettertid.

Hensikten med en revisjon er å se på nye lover, forskrifter og krav som er kommet etter at konsesjonen er gitt, og at dette skal tas hensyn til. Vi kan ikke se at samiske forhold er beskrevet eller vurdert, slik det er krav om. Vi forventer at det gjennomføres konsultasjoner med Sametinget i denne saken da Indre Kåfjord er et sjøsamisk lokalsamfunn. Konsultasjonsforpliktelsene gjelder også for øvrig lokale samiske interesser.

Bakgrunnen for vår innledning er å vise til at samfunnet lokalt og nasjonalt har vært igjennom store samfunnsmessige endringer og at dette må få konsekvenser for denne revideringen av konsesjonen.

IKGE forventer og forutsetter at en revisjon skal rette opp de skader og ulemper som de tidligere vilkårene ikke har tatt høyde for, men som er blitt påført samfunnet lokalt. Revisjonen gir mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser som har oppstått som følge av reguleringene. Også forhold ved tidligere konsesjon som vurderes annerledes som følge av endrede samfunnsforhold og verdsetting av miljøkvaliteter er gjenstand for revidering. Vi vil

påberope oss krav om at økonomiske vilkårene skal revideres. Vi er klar over at disse vanligvis ikke er gjenstand for revisjon, men her er tungtveiende grunner til en gjennomgang av disse.

Guolaskonsesjonen ble gitt i en tid da det å stille krav til konsesjonæren var nærmest helt utelukket. Utbyggingen ble fremstilt, som starten på en «gullalder» for kommunen og lokalsamfunnet. Det ble forsikret om at dette ville føre til mange nye arbeidsplasser knyttet opp mot kraftproduksjonen og ha stor ringvirkning for annen virksomhet i området. Lokalt kan vi i dag knapt spore noen ringvirkninger eller arbeidsplasser, til tross for at Guolasanlegget anses som det mest lønnsomme anlegget for Troms Kraft, bygd på utnyttelse av ressursene i våre områder.

Noe vi også stiller spørsmål ved, er praksisen til kraftselskapet med sponning, stipend og støtte til lokalsamfunnene. Denne støtten har i svært liten grad kommet vårt lokalsamfunn til gode, til tross for at det er her vi sliter med ulempene og begrensningene som utbyggingen har ført med seg.

IKGE viser til at de økonomiske forutsetningene lokalt ikke er blitt oppfylt, hverken når det gjelder arbeidsplasser, ringvirkninger, støtte fra selskapet til avbøtende tiltak, støtte til utvikling av lokalsamfunnet, hverken til tiltak eller til lag og foreninger, eller kompensasjon for tapt fiske.

IKGE med flere har gjennomført frivillig arbeid og tiltak for å begrense de skadevirkninger og ulemper som er knyttet til reguleringen av vassdraget. Fra lokalt hold er det stilt en rekke krav fiskefremmende tiltak, men disse har vi i svært liten grad fått gjennomslag for. Det er gjort et omfattende arbeid over år med å tilrettelegge for at elva skal kunne fungere som den kulturelle møteplassen som det alltid har vært. I de senere år har fokuset vært på stirydding og oppsett av gapahuker på tradisjonelle møteplasser. Støtte til den omfattende frivillige innsatsen som er blitt gjort over år, har fra konsesjonærens side nærmest helt uteblitt.

IKGE ber om at:

- De økonomiske vilkårene blir gjenstand for revisjon.
- Støtten til næringsfondet for Gáivuona Suohkan/Kåfjord kommune økes.
- Kraftselskapet skal bidra med midler til prosjekter i verstkommunen gjennom sponning, støtte og fond.
- Det ytes årlig støtte til drift og prosjekter for lokale lag og foreninger som styrker bomiljøet i Indre Kåfjord.
- Det ytes støtte til prosjekter som styrker grunnlaget for Guolasvassdraget som fiskeelv, kulturell møteplass og friluftsliv.
- Det ytes årlig driftsstøtte til lokal rettighetsorganisasjon for forvaltning av Guolasjohka, både til , drift av organisasjonen, administrasjon og oppsyn.
- Det bør også inngås en avtale mellom Statsskog, forskerinstusjoner, konsesjonær og lokale intresser om forvaltningen av Guolasjavri og omkringliggende fjellvann. Kostnadene for de lokale intresentene dekkes av kraftselskapet.
- Det bør inngås en avtale for vedlikehold og drift av anleggsveien til fjellområdene hvor kraftselskapet dekker de årlige kostnadene.

Guolasjavri og omkringliggende fjellvann

IKGE viser til miljøfaglig utredning av Gaarder og Alvereng, punkt 4.3, hvor de redegjør for situasjonen for Guolasjavri, og beskriver vannet som et godt røyevann (Guolasjavri-kan oversettes fra samisk til norsk som fiskevannet). Dette er en beskrivelse som vi i det vesentlige kan slutte oss til. Vi mener imidlertid at det ikke er kun forekomsten av røye i Guolasjavri og hovedvassdraget som er av interesse i forhold til konsesjonen, men også tilstøtende fjellvann til Guolasjavri, på øst og vestsiden, da det foregår «vandring» av røye mellom disse vannene. Disse vannene ligger også innenfor nedslagsfeltet for anlegget. I tillegg er alle vannene på vestsidene som ikke renner ned i Guolasjavri innenfor reguleringsområdet røyeproduserende. Tidligere tilførte alle disse vannene gjennom tilhørende elver røye til Guolasvassdraget. Vannet fra disse elvene renner i dag inn i fjellet gjennom inntak oppe på fjellet.

På strekningen Gorsa (Storfossen)-Guolasjavri var det alltid mulig å fiske røye før utbyggingen. Etter utbyggingen har dette knapt vært mulig å finne røye på denne strekningen pga. manglende tilførsel fra vannene.

Et spørsmål som er blitt reist i den forbindelse er om røye fra fjellvannene som vandret nedover vassdraget, kunne ha smoltifisert seg og vandret ut i havet? Hvis dette har vært tilfelle før utbyggingen, så har ikke dette være mulig etter utbyggingen, siden det ikke var noen avrenning (eller vårflom) til Guolasjohka.

Når det gjelder selve Guolasjavri opplevde man en «enorm» vekst i røyebestanden like etter utbyggingen. Det ble drevet et omfattende fiske over flere år i denne perioden. En kraftig økning i røyebestanden i regulerte vann like etter reguleringen er et kjent fenomen. Dette begrunnes med større beiteområder pga. hevet vannstand. I årene like etter utbyggingen var det nærmest ingen form for bergrensninger av fisket og bestanden ble nedfisket. Dette førte til at størrelsen på røya gikk ned, og Guolasjavri ble et «tusenbrødvann». Det ble igangsatt et fiske med ruser, som hadde en viss effekt, en kort periode etter at rusefisket ble avslutt. Men, når det ikke ble satt inn forvaltningsmessige tiltak som begrenset fisket, har dette hatt liten effekt over tid.

IKGE kjenner ikke til at det er gjort en helhetlig fiskebiologisk undersøkelse av hverken Guolasvassdraget, Guolasjavri, eller de omkringliggende vann og elver, hverken før eller etter reguleringen. Dette er heller ikke gjort i forbindelse med denne konsesjonsrevisjonen. Det er meget beklagelig at en slik undersøkelse ikke er blitt gjennomført. En omfattende kartlegging av vassdraget burde vært gjort før den første reguleringen, slik at skader og ulemper kunne påpekes i ettertid.

Det her ingen tvil om at røyebestanden fra utbyggingen frem til i dag er kraftig redusert i hele vassdraget og i Guolasjavri.

IKGE ber om at:

- Det igangsettes helhetlige fiskebiologiske undersøkelser av hele Guolasvassdraget, med omkringliggende vann og elver.
- Det opprettes et fiskebiologisk overvåkningsprogram for hele Guolasvassdraget, med omkringliggende vann og elver, med et tidsrom på min 20 år.
- Det bør også inngås en avtale mellom Statskog, forskerinstusjoner, konsesjonær og lokale intresser om forvaltningen av Guolasjavri og omkringliggende fjellvann. Kostnadene for de lokale intressene bør dekkes av kraftselskapet.
- Det bør inngås en avtale for vedlikehold og drift av anleggsveien til fjellområdene hvor kraftselskapet dekker de årlige kostnadene.

Strekningen Ankerlia – Gorsa

Strekningen Ankerlia – Gorsa er et viktig oppvekstområde for røye, ørret og laks. Dette området mener vi har vært den aller viktigste strekningen for rekruttering av fiskebestandene i elva, og da særlig røye. Dette området har på mange måter vært et «friområde» for de ulike fiskeslagene. Området er vanskelig tilgjengelig og har derfor nesten ikke blitt utsatt for fiskepress. Dette området består av en ravine, med hyppige nedfall av steiner og snø. Til tross for dette er det blitt fisket inne i juvet, pga. store mengder fisk, og da særlig røye, både sommer/høst og på isen om vinteren.

Indre Kåfjord Jeger- og Fiskeforening (senere omgjort til grunneierlaget), stiftet i 1960, organiserte den gang salg av fiskekort og ønsket å ta vare på fiskebestanden i elva. De foreslåtte tiltakene den gang var blant annet utsetting av yngel og fredning av gyteområdene/overvintringsplassene mellom Ankerlia og Gorsa.

Etter reguleringen har tilførselen av fisk til dette viktige gyte/oppvekstområdet vært nærmest ikke eksisterende. Ingen tilførsel av røye fra fjellvannene som beskrevet tidligere. Det har heller ikke vært mulig for fisk som har kommet opp fra sjøen å nå frem til dette området, pga. tørrlagt elv fra kraftstasjonen til Ankerlia største delen av året. De få gangene vandring har vært mulig for gytefisk, har dette kun vært mulig i korte perioder etterfulgt av rask uttørring, dette har medført at fisken har «strandet» i uttørkede kulper. Dette betviles i fagrapporten, men IKGE har grundig dokumentasjon på dette (se forøvrig vedlegg 1, Villy Ballovarre.)

Etter reguleringen har det fra høsten og ut vinterhalvåret også vært vesentlig mindre vann i dette området enn før reguleringen.

IKGE ber om at:

- Det innføres krav om minstevannføring for strekningen Ankerlia – Gorsa
- Det sikres rekruttering gjennom tilførsel av fisk til strekningen Ankerlia – Gorsa, enten gjennom tiltak som gjør det mulig for laksefisk å vandre hele veien opp til gjeldende strekning og med utsett av yngel (særlig røye). Det bør undersøkes om det er mulig å tilføre røye fra fjellområdene og om denne eventuelt vil smoltifisere seg og vandre ut i sjø.
- Fisken fra området må sikres mulighet til å vandre ned vassdraget og ut i sjø.
- All fiske i området forbys

Guolaseadnu - Kåfjorddalselva

I dag er elva å oppfatte som en nærmest fiskedød elv, dette skyldes reguleringen av vassdraget. Nedgang i fiske kan ha andre årsaker, men ikke den omfattende fiskedøden, som har pågått over år, dette skyldes ene og alene utbyggingen og manglende begrensninger i reguleringsreglementet. Dette er omfattende dokumentert og mange av årsakene til fiskedød (i de ulike stadier av livssyklusen) er godt beskrevet i fagrapportene til denne høringen og i vårt vedlegg 1 Villy Ballovarre.

Fra vår side hersker det ingen tvil om at bestandene av laks, røye og ørret i er blitt kraftig redusert i hele vassdraget og i Guolasjavri fra utbyggingen og frem til i dag og at dette i all hovedsak skyldes kraftutbyggingen.

NINA rapport 1338, slår fast (side 11), «Det ble ikke gjennomført noen egne forundersøkelser som omfattet status for bestandene av sjøvandrende laksefisk før reguleringen».

Uttalelsene til Sedgwick (1969) ble gjort etter en meget kort befarings og Bergs beskrivelse (1964), det er vanskelig å vite hva denne beskrivelsen baserer seg på når han ikke engang kjenner til oppgangstidene for den enkelte laksefiskebestand. Disse to uttalelsene er vesentlige, all den tid det ble lagt urimelig stor vekt på disse uttalelsene i skjønnsbehandlingen og senere, og da spesielt av Troms Kraft. Som faglig grunnlagsmateriale kan det slås fast at disse ikke holder mål, hverken da eller nå. Disse står også i skarp motsetning til hvordan bestandene over år beskrives og forstås fra lokalt hold.

I skjønnsretten vant kraftselskapet frem med sin påstand om at Guolasjohka, nærmest var en fisketom elv før utbyggingen. Denne påstanden har konsesjonsinnehaveren fremført i all ettertid, selv om den i dag nærmest fremstår som tøvete. Dette er en påstand som er ettertrykkelig tilbakevist, og med støtte i saksgrunnlaget for denne revisjonen har vi også grunnlag for å hevde dette. **Skulle det fortsatt være tvil om dette punktet, ber vi om at det utarbeides et grunnlagsmateriale som er i samsvar med moderne rettsmetoder, tilsvarende noen av de metoder som Finnmarkskommisjonen bruker.**

Vi skulle gjerne ha kommentert NINA rapporten i sin helhet. Men på grunn av kapasitetshensyn velger vi å fokusere på enkelte forhold.

NINA Rapport 1338; beskriver kunnskapsgrunnlaget om bestandstatus for laks, sjøaure og sjørøye som svakt, og viser til at det ikke finnes systematiske undersøkelser av leveområdene for de ulike fiskeartene i elva og heller ikke en detaljert habitatkartlegging eller kartlegging av skjul. NINA velger å bruke en ren hydrologisk tilnærming til analyse. De gjør ikke egne stedlige undersøkelser, men baser seg på tidligere kunnskap (rapporter).

NINA slår likevel fast at etter deres samlede vurdering (basert på mer enn kun den hydrologiske tilnærmingen): «at reguleringen en viktig årsak til at de sjøvandrende bestandene av laksefisk er svake,».

Den omfattende fiskedøden som har pågått over år, er godt dokumentert og de mange dødsårsakene i de ulike stadier av fiskens livssyklus er godt beskrevet i fagrapportene til denne høringen. Vedlegg 1, Villy Ballovarre dokumenter også dette på en god måte. Manglende vannføringsmessige restriksjoner er uten tvil en hovedårsakene til fiskedøden. En skjerping av vannføringsreglementet vil sterkt kunne bidra til rekruttering av laksefisk i elva.

I NINA rapporten kapittel 6 omhandler reguleringseffekter på sjøvandrende laksefisk. Innledningsvis peker rapporten på at: «det ikke finnes systematiske undersøkelser av leveområdene for de ulike fiskeartene i elva og heller ikke en detaljert habitatkartlegging eller kartlegging av skjul». Slik vi oppfatter det gjøres det ikke egne fysiske undersøkelser i området. Hverken i form av kartlegging av fiskebiotoper eller befaring av vassdraget sammen med lokale personer som innehar tradisjonell kunnskap om elva. **Dette finner vi oppsiktsvekkende og ber om at dette gjennomføres.**

Siden det ikke finnes gode nok fiskebiologiske undersøkelser, velger NINA å basere sine undersøkelser på en ren hydrologisk tilnærming til analysene, dvs. at de fokuserer på vannføringen før og etter reguleringen (side 19). Slik vi oppfatter det så velger NINA og bygge sin rapport på «kjent» kunnskap, altså tidligere rapporter/dokumentasjon. Det er en stor svakhet at det ikke er gjennomført et møte med lokale intresser for å kartlegge hvilke problemstillinger som burde redegjøres nærmere for. Når det er sagt, så mener vi at rapporten tar opp vesentlige problemstillinger, selv om den er mangelfull på en del områder. For eksempel er den svak på fjellvannene og problemstillinger knyttet opp til strekningen Ankerlia-Gorsa.

Vi slår fast NINA rapport kap. 6.1.1 slår fast at vannføringen i Ankerlia er sterkt redusert og viser for øvrig til det vi har skrevet om strekningen Ankerlia-Gorsa.

NINA rapport kap. 6.1.2 viser til reduksjon i vanddekt areal og vi konstaterer at denne er betydelig. En problemstilling som reises er at en senket grunnvannstand om vinteren kan føre til elvebotnen fryser og dermed fiskedød. Vi mener at det må tas høyde for dette i de nye konsesjonsvilkårene.

NINA rapport kap. 6.1.3 gjelder oppgang av fisk fra sjø og viser her til at Berg ikke kunne vise til sikre opplysninger om oppgangen. Det er da naturlig å stille spørsmålet ved grunnlaget Berg har uttalt seg

på, da han ikke har kunnet redegjøre for de ulike laksefiskenes oppgang. Vi støtter for øvrig Ballovarre sin fremstilling av oppgangen. Fra kraftstasjonen og oppover til Ankerlia slås det fast at dette er en svært stor flaskehals for sjørøye og sjøørret. Vi mener at dette også gjelder for laks. I de årene hvor det har vært mulig for oppgang til Ankerlia, har det blitt mye fisk liggende «fast» i dammer etter hvert som disse har tørket ut. Predatorer dreper disse ganske raskt og de som blir igjen dør når dammene tørker ut. Dette er vel dokumentert.

NINA rapport kap. 6.2.4 gjelder gytevanntand. Effektkjøring mener vi er en av hovedårsakene til fiskedød, særlig på egg (frost/predatorer) og plommeseekyngel (tørrlegging/predatorer). Dessverre finnes det ikke en kartlegging av hvilke arealer som er benyttet til gyteområder og det knyttes dermed usikkerhet til dødelighet som følge av vannstandsendringer etter gytetiden. Men fra lokalt hold ser vi årlig at predatorer (særlig måsefugler) saumfarer gyteplassene etter hurtige vannstandsendringer. Se for øvrig vedlegg 1 Villy Ballovarre.

NINA rapport kap. 6.2.5 Uønskede lavvannepisoder. Dette mener vi enkelt kan unngås ved en forbislippsventil som sikrer at det alltid er vann i vassdraget.

NINA rapport kap. 6.2.6 Effektkjøring. Må reguleres i konsesjonsreglementet. Effekten av dette er godt dokumentert, se bla. Vedlegg 1, Villy Ballovarre. Se for øvrig våre kommentarer til punkt 6.2.4.

NINA rapport kap. 6.4 Kraftverksutløp. Fisken «søker» seg mot kraftverksutløpet pga. vannføringen og vi får gjerne en opphopning av fisk i dette partiet. Dette skjer i stedet for at fisken går videre opp elva, pga. tørrlagt elv og større mengder vannføring i kanalen inn til kraftstasjonen. Det har i tillegg vært periodevis problemer med tyvfiske på strekningen. Tyvfisket skal hindres av konsesjonshaver, uten at dette i særlig grad har lyktes. Men, det er ingen tvil om at tyvfisket har avtatt, selv om det ikke har vært ført fiskeoppsyn i dette området.

Enkelthendelser (tørrlegging av kanalen i gytetida) har også ført til omfattende død av gytefisk. Flere slike hendelser kan dokumenteres, se bla vedlegg 1. Villy Ballovarre s. 49.

NINA rapport 7.1 Overbeskatning

For å kunne lykkes med å gjenoppbygge Guolasvassdraget er det en forutsetning at man får til en god organisering av rettighetshaverne over tid. Dette forutsetter imidlertid et reguleringsregime for kraftkonsesjonsinnehaveren som gjør det mulig å ha noe å forvalte. Denne forutsetningen må på plass. En elv uten fisk er ikke attraktivt for rettighetshaverne å forvalte, men medfører kun kostnader og arbeid, uten mulighet for inntekter. Kraftverksselskapet må koste både drift av lokal forvaltningsorganisasjon og dekning av oppsyn for vassdraget. Oppsynet virkeområde må være hele vassdraget fra Gorsa til fyrlykt ute i sjø. I tillegg kommer tiltak for å øke overlevelsen for fisken i elva.

I tillegg til de rent vannføringsmessige tiltakene må det også gjennomføres rent fysiske tiltak. NINA rapport 1338 kap 8.2 side 49, slår fast at habitattiltak bør først gjennomføres etter en kartlegging av habitat og at habitatsmessige flaskehals er identifisert gjennom diagnosesystemet. En slik gjennomgang er ikke gjennomført på strekningen.

IKGE ber om at en slik gjennomgang snarest gjennomføres i lag med lokale intresser og at de foreslåtte fysiske tiltakene (som terskler etc) igangsettes så fort disse er kartlagt.

Revisjonsdokumentet kap 6.3.2 side 44.

Om samlingen av elveutløpet som er blitt gjennomført. Vi ønsker å knytte en bekymring til det arbeidet som er utført. Utløpet er blitt atskillig grunnere og bredere, uten en markert dypåre slik det var tidligere. Dette har medført at utløpet kan gå nesten tørr. Særlig uheldig mener vi dette er på høsten i oppgangstidene for de ulike laksefiskebestandene.

Fra lokalt hold har det vært ytret ønske at hovedløpet samles langs det eksisterende hovedløpet som hadde en naturlig dypåre.

Et punkt som er brukt mot lokalbefolkningen i ettertid, og som vi finner svært urimelig er spørsmålet om hvorfor ingen enkeltpersoner fremmet krav om erstatning for fiske knyttet til elva. Slik saken ble oppfattet den gang, var det enighet om at grunneierlaget som forvalter av elva skulle tilkjennes erstatning for tapt fiske. Kravet fra grunneierlaget ble avvist og den enkelte med fiskerett ble avskåret fra å fremme dette kravet. Dermed ble dette legitime kravet for den enkelte ikke behandlet av retten. Hvis den enkeltes krav om erstatning for fiske hadde blitt prøvd for retten og den enkelte da hadde måttet redegjøre for sitt fiske, ville dette bidratt til en omfattende dokumentasjon av fisket og elva som vassdrag for anadrome fiskeslag. I dag har vi gode metoder for å få frem kunnskap om fisket i elva før reguleringen, blant annet gjennom nyutviklede muntlige intervjuteknikker.

Vi er av den oppfatning at for de ulemper og skader som er blitt påført, skal konsesjonæren pålegges årlige støtteordninger som skal bidra til å redde leve og oppvekstvilkårene for laksefiskene i vassdraget og vannene. I tillegg ønskes det at det årlig avsettes midler til vassdraget som kulturell møteplass og til friluftsliv.

Vi er av den oppfatning at vassdraget og Guolasjavri igjen kan bli gode leveområder for laksefisker. Dette mener vi er mulig, da det fortsatt finnes levende laksefisker i vassdraget, til tross for de store begrensningene i leveområder og den omfattende «drap» av fisk som har pågått siden utbyggingen.

IKKE ber om at:

- Det igangsettes helhetlige fiskebiologiske undersøkelser av hele Guolasvassdraget med omkringliggende vann og elver.
- Det opprettes et fiskebiologisk overvåkningsprogram for hele Guolasvassdraget, med de omkringliggende vann og elver i nedslagsfeltet, med en tidsperiode på min 20 år, og da særlig med henblikk på hvilke effekter drift av vannkraftverket har på fiskebestandene i ulike stadier av fiskens livsløp.
- I samråd med lokale interesser gjennomføres snarest en kartlegging av habitat og at habitatsmessige flaskehals (miljødiagnosesystemet), slik at fysiske habitatstiltak (terskler etc) kan igangsettes. Kostnadene dekkes av kraftselskapet.
- Utsetting av fiskeyngel må igangsettes, særlig i den fasen hvor det er behov for å gjenoppbygge bestandene.
- Selskapet pålegges i konsesjonsvilkårene følgende vannføringsmessige tiltak:
 - o minstevannføring fra Gorsa og ned til sjøen. Strekningen Ankerlia-Gorsa fredes for all fiske.
 - o effektkjøring stoppes.
 - o forblippingsventil som sikrer minstevannføring ved vedlikehold og uhell.
 - o fisken hindres i å gå inn i kraftverksutløpet.

- Kraftselskapet yter årlig driftsstøtte til lokal rettighetsorganisasjon for forvaltning av Guolasjohka, både til drift av organisasjonen, administrasjon og oppsyn av Guolasvassdraget.

Endrede rettighetsforhold på høvfjellet som ikke ble avklart ved konsesjonsbehandlingen

I forbindelse med utbygging av ny kraftlinje har befolkningen i Indre Kåfjord fremmet sak om eierskap til østsiden av fjellområdene av dalen. Dom er avsagt i jordskifteretten hvor eierskapet tilkjennes oss som et fjellsameie. Vi vil også kjøre en tilsvarende sak for områdene vest for dalen hvor vi er berettigede eiere. Hvordan påvirker dette konsesjonsvilkårene ønsker vi å få vurdert i denne sammenheng.

Avsluttende kommentar

Det er med dyp skuffelse at vi igjen opplever at konsesjonæren, Troms Kraft, ikke er villig til å påta seg sine forpliktelser. I kap 9.4 i revisjonsdokumentet avviser Troms Kraft nok en gang alle foreslåtte tiltak. Dette til tross for at de innhentede sakkyndige rapporter peker på at det i hovedsak er reguleringen av Guolasvassdraget som har ført til de ulemper og tap som lokalsamfunnet er påført. Troms Kraft har heller ikke ytt noen form for erstatning/kompensasjon for tapt fiske, selv om det er blitt godt dokumentert at Guolaseadnu (Kåfjordelva) var en meget god fiskeelv før reguleringen. Til tross for de samfunnsmessige endringer som har skjedd i Norge siden konsesjonsvilkårene ble satt, har Troms Kraft ikke vært villig å lytte til befolkningen i det området, hvor ressursene hentes fra.

Hovedhensikten med en revisjon må være å se på nye lover, forskrifter og krav som er kommet etter at konsesjonen først ble gitt, og at disse nye kravene tas hensyn til. Vi har etter beste evne forsøkt å vise til hvilke samfunnsforhold det var da konsesjonen for Guolasvassdraget først ble gitt og hvilken urett den har medført. I dag er det helt andre krav fra samfunnet for å gi konsesjon og vi forventer at de endrede forutsetninger følges opp ved denne revideringen.

Troms Kraft må pålegges en rekke nye forpliktelser i de nye konsesjonsvilkårene, disse bør være detaljerte, da Troms Kraft over år ikke har vist noen som helst vilje til å komme lokalsamfunnet i møte.

IKGE har sett frem til revideringen av konsesjonsvilkårene og har store forventninger til at våre krav innfris.

Oppsummering av våre krav:

- Det igangsettes helhetlige fiskebiologiske undersøkelser av hele Guolasvassdraget med omkringliggende vann og elver.
- Det opprettes et fiskebiologisk overvåkningsprogram for hele Guolasvassdraget, med de omkringliggende vann og elver i nedslagsfeltet, med en tidsperiode på min 20 år, og da særlig med henblikk på hvilke effekter drift av vannkraftverket har på fiskebestandene i ulike stadier av fiskens livsløp.
- De økonomiske vilkårene blir gjenstand for revisjon.
- Støtten til næringsfondet for Gáivuona Suohkan/Kåfjord kommune økes.
- Kraftselskapet skal bidra med midler til prosjekter i verstkommunen gjennom sponing, støtte og fond.
- Det ytes årlig støtte til drift og prosjekter for lokale lag og foreninger som styrker bomiljøet i Indre Kåfjord.

- Det ytes støtte til prosjekter som styrker grunnlaget for Guolasvassdraget som fiskeelv, kulturell møteplass og friluftsliv.
- Det bør også inngås en avtale mellom Statsskog, forskerinstusjoner, konsesjonær og lokale interesser om forvaltningen av Guolasjavri og omkringliggende fjellvann. Kostnadene for de lokale interessentene dekkes av kraftselskapet.
- Det bør inngås en avtale for vedlikehold og drift av anleggsveien til fjellområdene hvor kraftselskapet dekker de årlige kostnadene.
- Det innføres krav om minstevannføring for strekningen Ankerlia – Gorsa
- Det sikres rekruttering gjennom tilførsel av fisk til strekningen Ankerlia – Gorsa, enten gjennom tiltak som gjør det mulig for laksefisk å vandre hele veien opp til gjeldende strekning og med utsett av yngel (særlig røye). Det bør undersøkes om det er mulig å tilføre røye fra fjellområdene og om denne eventuelt vil smoltifisere seg og vandre ut i sjø.
- Fisken må sikres mulighet til å vandre ned vassdraget og ut i sjø fra Ankerlia.
- All fiske i området Ankerlia – Gorsa forbys
- I samråd med lokale interesser gjennomføres snarest en kartlegging av habitat og at habitatsmessige flaskehals (miljødiagnosesystemet), slik at fysiske habitatstiltak (terskler etc) kan igangsettes. Kostnadene dekkes av kraftselskapet.
- Utsetting av fiskeyngel må igangsettes, særlig i den fasen hvor det er behov for å gjenoppbygge bestandene.
- Selskapet pålegges i konsesjonsvilkårene følgende vannføringsmessige tiltak:
 - o minstevannføring fra Gorsa og ned til sjøen. Strekningen Ankerlia-Gorsa fredes for all fiske.
 - o effektkjøring stoppes.
 - o forbislippingsventil som sikrer minstevannføring ved vedlikehold og uhell.
 - o fisken hindres i å gå inn i kraftverksutløpet.
- Kraftselskapet yter årlig driftsstøtte til lokal rettighetsorganisasjon for forvaltning av Guolasjohka, både til drift av organisasjonen, administrasjon og oppsyn av Guolasvassdraget.
- Ulemper for fjordfisket viser vi til brev fra Fiskarlaget.
- I forbindelse med utbygging av ny kraftlinje har befolkningen i Indre Kåfjord fremmet sak om eierskap til østsiden av fjellområdene av dalen. Dom er avsagt i jordskifteretten hvor eierskapet tilkjennes oss som et fjellsameie. Vi vil også kjøre en tilsvarende sak for områdene vest for dalen hvor vi er berettigede eiere. Hvordan påvirker dette konsesjonsvilkårene ønsker vi å få vurdert i denne sammenheng.